

ՄԱՄՈՒԼԻ ԲԱԺԻՆԸ

A. MEILLET, Esquisse d'une Grammaire comparée de l'arménien classique. Vienne 1903. Imp. Mekhit. 8° pp. XX + 116. Prix: 6 fr.

Այս համեմատ վերնագրին տակ ներկայացուած է մեզ գիտնական լուրջ աշխատութիւն մը , որ պատիւ կը բերէ հեղինակին : Արդէն պ. Մէյլէի անունը կը բաւէ զբաղին մէջ թափուած խնամքին աստիճանն իմանալու համար : Գիրքն ամբողջութեամբ նուիրուած է հայերէն դասական լեզուի համեմատական քերականութեան . իսկ սկիզբը մի քանի երեսի մէջ ամփոփած է հմուտ հեղինակն հայերէնի զարգացման պատմութիւնը :

Յայտնի է թէ մեզ ծանօթ հայերէն լեզուն կը պատկանի հնդեւրոպական տոհմին : Արդ՝ Պրոֆ. Մէյլէ կըսէ , թէ հայերէնը բարբառն է ա'յն ժողովրդին որուն կը հանդիպինք — Քրիստոսէ առաջ Զրդ դարէն ի վեր — Արարատի լեռնագաւառին մէջ , Վանայ ծովին բոլորտիքն եւ Նփրատի ու Տիգրիսի աղբերականց շրջակայները : Հայերէնը՝ դ. օ. յոյն եւ գերման լեզուներու նման՝ հնդեւրոպական տոհմին ինքնուրոյն մէկ ճիւղը կը կազմէ , բայց բոլորովին անկախ է : Ըստ պ. Մէյլէի՝ վանեան բեւեռածեւ արձանագրութեանց լեզուն բոլորովին տարբեր է հայերէնէն . իսկ Յենսէնի Հաթեանց կամ Քեռացոց լեզուն հայերէնի հետ մերձեցումը յաջող չէ , վասն զի Յենսէնի «յառաջ բերած հայերէն ձեւերը կա'մ անհաւանական են եւ կամ զուրկ են լեզուաբանական ամէն կարեւորութենէ» : Յոյն պատմիչներու տուած մի քանի վկայութեանց հետեւելով՝ Հայերն իբր թէ փոխգացի գաղթականներ եղած լինին եւ թէ Փոխգացիներն ալ իրենց կարգին սեռած լինին Թրակացիներէ . բայց Փոխգացիի եւ Թրակիայի լեզուի մասին այնքան քիչ բան ծանօթ է , որ անկարելի է հաստատել թէ հայերէնը , փոխգերէնն ու Թրակերէնը ցեղակից են իրարու : Ուրեմն , Քրիստոսէ ետքը Երդ դարէն առաջ հայերէնի անցեալ վիճակին վրայօք որ եւ է օգտուելիք յիշատակարան մը գոյութիւն չունի : (XIII) . Սակայն պ. Մէյլէ կընդունի թէ հայերէնը տարբեր տեղէ բերուած է հոն ուր կը խօսուի այն Քրիստոսէ առաջ Ժրդ եւ Զրդ դարերու միջեւ . հետեւաբար պէտք է , կըսէ , որ նկատողութեան առնուի երկրին նախկին տէրերուն լեզուին ազդեցութիւնը . բայց դժբախտաբար մինչեւ այժմ կարելի եղած չէ որոշել հայերէնի մէջ դանդաղած ստուգաբանական տեսակէտով անծանօթ շատ մը բառերու մէջէն անոնք որոնք կը պատկանին երկրին բնիկներուն : Հայերէնն ուրիշ շրջան մ'ալ ունեցած է . — Այն ժամանակէն ի վեր երբ Հայաստան կիսաքսարի ձեռքով միացաւ Մարաց թագաւորութեան եւ հետեւաբար Պարսից պետութեան , Հայերն ուղղակի կերպով իրանեաններու ազդեցութեան տակ մնացին : Նոյն իսկ Քրիստոսի 66-387 թուականներուն , Հայոց Արշակունիներու հարստութեան ժամանակ , ազնուական դասակարգը կա'մ պարթեւ էր եւ կամ ձուլուած էր պարթեւ ազնուականներու հետ . որմէ յառաջ եկան բաղմաթիւ իրանեան բառերն որոնցմով լիքն է հայերէնի բառարանը : Այս հանգամանքն է որ շատերը մոլորեցուց եւ կարծել տուաւ թէ հայերէնն իրանեան բարբառ մ'է : Փոխառեալ բառերու թուականը յայտնի կը լինի անոնց ձեւէն , որ հին պարսկականը չէ այլ շատ հին պահլաւական մը : (XIV) .

C. Carboneil